

Алманын Бишкек сорту Э. Гареев атындагы Ботаникалык бак ИИИДа чыгарылган. Бул сорттун авторлору Гареев Э.З., Гареев Н.Э., Криворучко В. П., Шаршеева К. 2018-жылы Тизмеге катталган.

Алманын Бишкек сортунун дарагы орто бойлуу, келбети (кронасы) туурасынан тоголок болот. Шактары өзөгүнөн кең бурч менен түз сызыкка өсөт. Бутактары орто жоондукта, күрөң түстө, кабыгы майда түктүү. Жалбырагы чоң, узун, жылмакай, үстүңкү жагы жалтырак. Мөмөсү бир өлчөмдүү, чоң, тоголок-конус формасында болот. Мөмөсүнүн кабыгы майлуу, жалтырак. Негизги өңү ачык жашыл, каймактай ак түстө, мөмөсүнүн көп бөлүгү ачык кызыл түскө боёлгон. Мөмөсүнүн эти жашылгыч ак түстүү, ширелүү, даамы кычкыл таттуу.

Сорт катуу суукка чыдамдуу, тоолуу жана тоо этектериндеги аймактарда ийгиликтүү өсүп, жогорку түшүм берет. Сорт кыш мезгилинде бышып жетилет, жогорку деңгээлде мөмө жегич куртуна, ак кеберге (мучнистая роса), парша жана бактериалдык күйүккө туруктуу. Мөмөсүн муздак бөлмөдө узак убакытка чейин сактоого болот.

Алманын Осеннее Гареева сорту

Э. Гареев атындагы Ботаникалык бак ИИИДа чыгарылган. Бул сорттун авторлору Гареев Э.З., Гареев Н.Э. 2001-жылы Тизмеге Осеннее Гареева сортунун дарагы орто бойлуу. Сорт бийик тоолуу аймактарда ийгиликтүү өсүп, жогорку түшүм бере алат. Мөмөлөрү чоң, тоголок-конус формасында болот, салмагы 160 г. Түсү кызгылт чоң тилкелери бар, сары-жашыл. Жай-күз мезгилинде бышат. Мөмөсүнүн эти ак, ширелүү, даамы кычкыл таттуу. Сорт кышка чыдамдуу, жогорку деңгээлде мөмө жегич куртуна, ак кеберге, парша жана бактериалдык күйүккө туруктуу. Мөмөлөрдү муздак бөлмөдө узак убакытка чейин сактоого болот.

Кыргыз Республикасы Бишкек шаары, 720064

Ахунбаев көчөсү 1А.

Тел: +996(312)517355, +996(312)517932

+996(312)517836

Факс: +996(312)517932

E-mail: gareev100@mail.ru

www.botanica.kg

@botanica.kg

[Канал youtube: gareevgarden](https://www.youtube.com/channel/UCgareevgarden)

УИАнын Э. Гареев атындагы Ботаникалык бак илимий-изилдөө институту Мөмөлүү бактар лабораториясы Алма сортторунун бактериалдык күйүк оорусуна туруктуулугу

Мөмөлүү бактар лабораториясынын негизги иш аракеттеринин багыты өсүмдүктөрдү интродукциялоо жана климатташтыруу, гибридтештирүү жана Кыргыз Республикасынын шартына ылайыктуу туруктуу сортторду тандоо максатында физиологиялык процесстерин изилдөө. Интродукциялоонун жыйынтыгында мөмөлүү бактар лабораториясында мөмөлүү өсүмдүктөрдүн топтому чогулган: алманын - 196 сорту, алмурутун - 49, абрикостун - 29 сорту, кара өрүктүн - 309 сорту, алычанын - 34 сорту. Мөмөлүү өсүмдүктөрдү гибридтештирүүнүн жыйынтыгында жаңы сорттор алынган. Мисалы, алманын 14 сорту жана кара өрүктүн 18 сорту чыгарылып, Кыргыз Республиканын аймагында пайдаланууга уруксат берилген сорттордун жана гибриддердин мамлекеттик тизмесине (Тизме) катталган.

<https://clck.ru/Tz8Ra>

Алманын бактериалдык күйүк оорусуна туруктуулугу

Алма сортторунун бактериалдык күйүк оорусуна туруктуулугун аныктоо 2014-2017-жылдар аралыгында Ботаникалык бактын мөмөлүү бактар лабораториясында 103 сорт алманын топтомунда жүргүзүлдү. Ошондой эле, Айыл чарба өсүмдүктөрүн экспертизалар департаментинин Аламүдүн тоо шартындагы сортторду изилдөө участогунун топтомунда алманын 54 сорту изилденген.

Бактериалдык күйүк оорусуна салыштырмалуу туруктуу 0 дөн 1 баллга чейин илдетке чалдыккан алма сортторунун тизмеси:

Аламединское, Асыл, Ароматное, Айжамал, Банан зимний, Бишкек, Бельфлер алматинский, Валентин, Голден ред, Голд спур, Голден авел спур, Голден делишес, Делишес, Джона голд, Делишес голден ред, Гренни Смит, Дискавери, Делкон, Еллоуспур, Идажио, Йорк империал, Зачеренованная, Краса Свердловска, Красный железняк, Кинг Девид, Красный луч, Краснополянское, Королева Франции, Кинг оранж ред, Лазаревское, Лоуред ром бюти, Мелба, Мелрос, Мария Бишувел, Мор спур, Осеннее Гареева, Орлик, Огонек, Олимпийское, Орловское полосатое, Пепин Шафранный, Пальмира,

Пламенное, Пылсамааское зимнее, Ренет Бурхардта, Ренет курский золотой, Ренет Семеренко, Роял ред делишес, Салгирское, Старк ред голд, Суйслепское, Северный Синап, Спартан, Скайспур, Старкримсон, Салтанат, Старкспур, Старк, Старк спур эрлиблейз Уэлси, Тарли, Ткаченко №1, Флорина, Фукутами, Чолпонбай. Бардыгы болуп 64 сорт.

Бактериалдык күйүк оорусуна орто туруктуу 2 баллга чейин илдетке чалдыккан алма сортторунун тизмеси:

Боровинка, Вкусное, Заря Ала- Тоо, Зимнее полосатое, Кандиль синап, Кулундинское, Кинг Люцеус, Кардинал, Коллективное, Корей, Киргизское зимнее, Мунтуанер, Мутсу, Наггит, Панфиловец, Первенец Азербайджана, Ренет Обердика, Рашида, Рубиновое Дуки, Синап Алматинский, Старк спур ред, Crimson сох. Бардыгы болуп 22 сорт.

Бактериалдык күйүк оорусуна туруксуз 3төн 4 баллга чейин илдетке чалдыккан алма сортторунун тизмеси:

Айнур, Ажурское, Алкмане, Апорт, Выставочное, Джонатан, Джон ред, Заилийское, Зимнее Плесецкого, Велл спур, Кальвиль королевский, Квинти, Крымское зимнее, Корнел ред, Мантет, Млеевская красавица, Нежное, Низкорослое, Оттава, Память воину, Папировка, Пеструшка, Персианка, Рейнджер, Самед Вергун, Шедрая. Бардыгы болуп 26 сорт.

Өсүмдүктөрдүн илдетке сезгичтиги көбүнчө алма жана алмурут дарактарынын кыйуу астына (подвойго) жараша болот. Карликтердин кыйуу астылары М9, М26, В9, Р2, Р22, Р29 бактериалдык күйүктүн козгогучуна өтө сезгич.

Салыштырмалуу туруктуу кыйуу астылары: ММ106, М7, ММ111, 62-396, 54-118, Жетысу 5.

Жергиликтүү мурунку таралган, сорттордун арасында бактериалдык күйүккө салыштырмалуу туруктуу сорттору: Ренет Семеренко, Ренет Курский Золотой, Томпкинс Кинг, Беллефлер, Кандил Синап. Туруксуз сорттору: Апорт, Рашида, Наливка, Боровинка.

Кеңири таралган сорттордун арасынан Делишес, Golden Delicious, Red Delicious, Бишкек, Эстар, Гренни Смит бактериалдык күйүк оорусуна салыштырмалуу туруктуу деп аныкталган. Изилдөөнүн жыйынтыгында алма сортторунун бактериалдык күйүк оорусуна туруктуусу 37 сорт, орто туруктуу - 70 сорт, туруксуз 27 сортту түзөт. Туруксуз сортторду Кыргызстандын аймагында андан ары көбөйтүүгө жана өстүрүүгө сунушталбайт.

